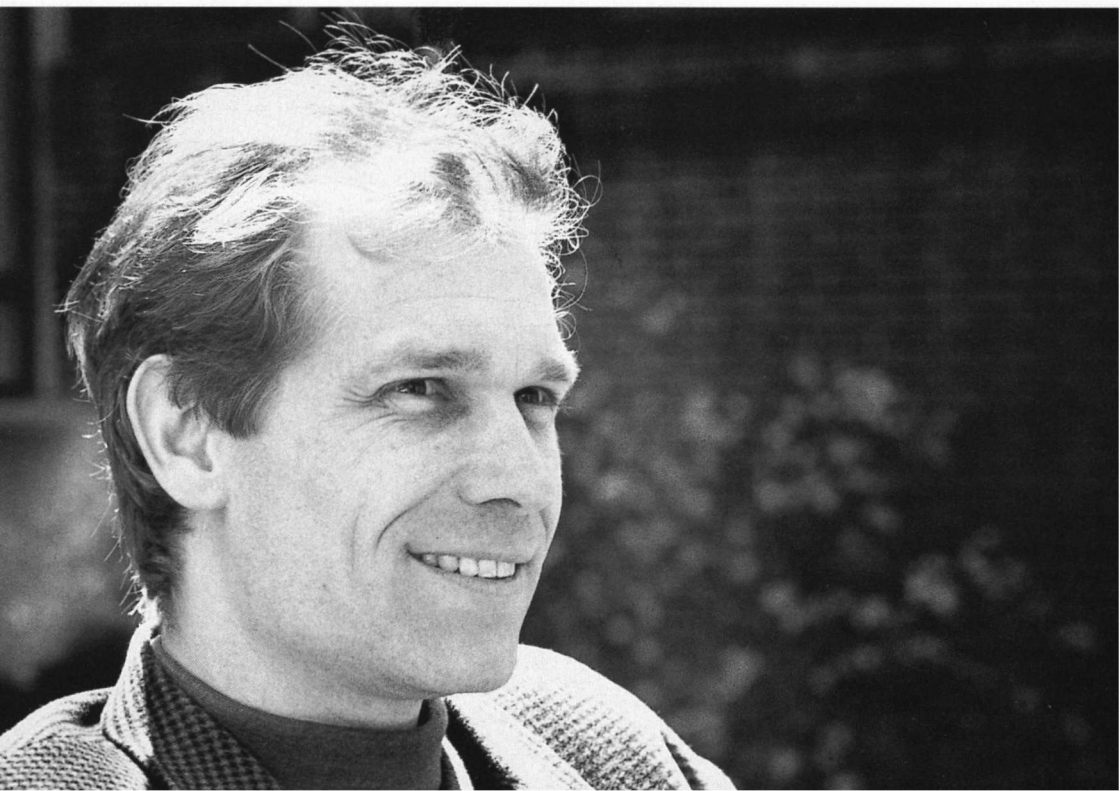

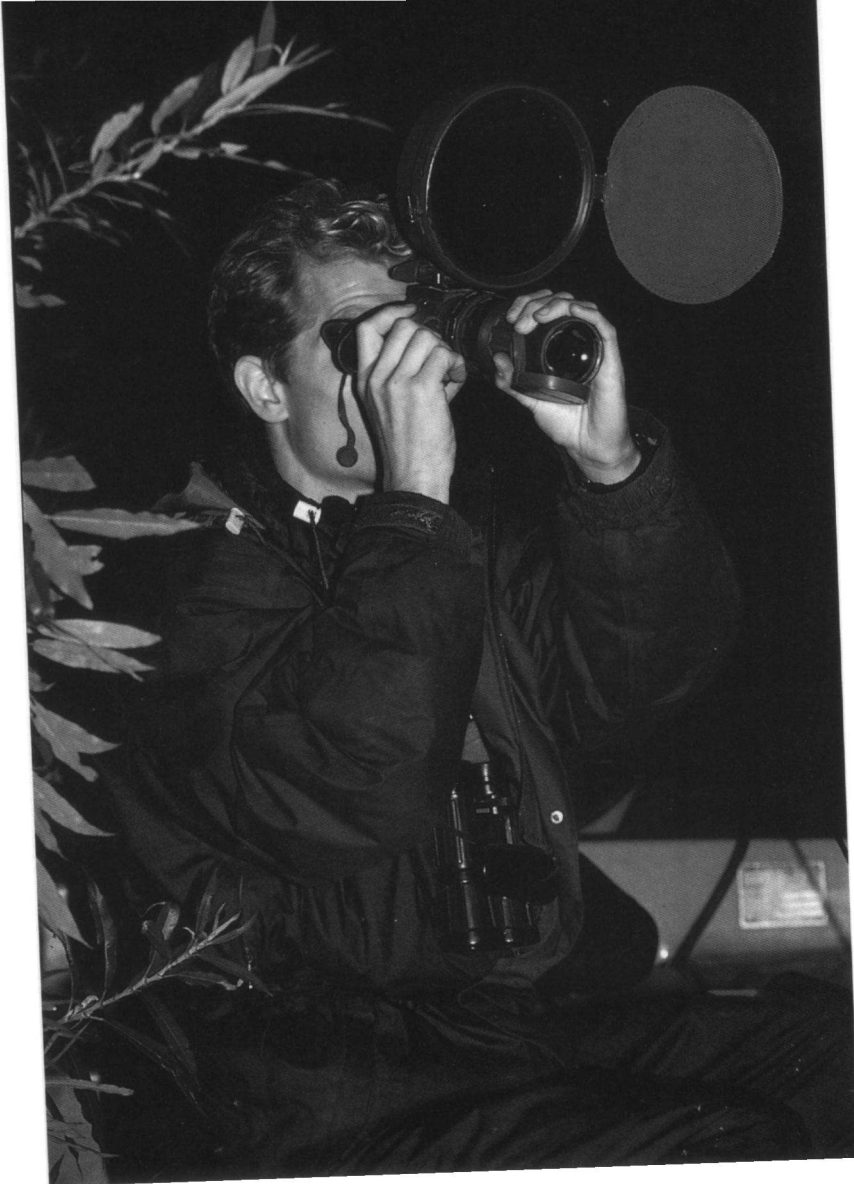
NUCHTERE NACHTBRAKER PROMOVEERT OP BIESBOSCH- BEVER

Jaap Mulder

Komend najaar hoopt Bart Nolet aan de Rijksuniversiteit Groningen te promoveren op zijn onderzoek aan bevers. De verschijning van zijn rapport heeft veel aandacht opgeleverd voor de uitgezette bevers en hun toekomst in Nederland. Ook het uitzetten van de eerste bevers zelf en het onderzoek van Bart trokken al vaak de aandacht van de pers. Maar hoe staat het eigenlijk met 'de mens achter dit zoogdier'? Op een zonnig plekje in de tuin van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in Arnhem praten we met de toekomstige doctor, bij een achtergrondkoor van merels, vinken, goudvinken en zwartkoppen.

Bart Nolet bereidt zich momenteel voor op zijn promotie.
Foto Dennis Wansink

Met een infraroodkijker laten nachtdieren als bevers zich ongestoord observeren. *Foto Joop van Osch*

Hoe is je belangstelling voor de natuur ontstaan?

Dat is gekomen doordat mijn vader zich voor de natuur interesseerde, en mij meenam op zijn wandelingen. Ik was toen nog maar zeven, acht jaar. We gingen vaak de Ooijpolder in, waar we samen naar vogels keken. Op de middelbare school ontmoette ik leden van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, die ook 'vogelden'. Ik was er hardstikke trots op dat ik wel honderd vogelsoorten had gezien, maar zij zagen er wel honderd op één dag! Vanaf dat moment ging het snel: ik werd actief in de jeugdbond en leerde er heel veel bij.

En zo rolde je automatisch in de studie biologie, je maakte van je hobby je werk?

Ja, dat wil zeggen, van één van mijn hobby's. Andere hobby's zoals muziek en sport raakten naar de achtergrond, omdat dit soort werk, biologisch onderzoek, erg veel tijd kost en je niet loslaat.

Hoe kwam je in aanraking met zoogdieren?

Tijdens een vogelinventarisatie van het Hatertse Broek bij Nijmegen kwam ik 's ochtends vroeg wel eens dassen tegen, en de dassenbeschermers Jaap Dirkmaat en zijn actiegroep. Via het meehelpen aan een dassentelling - doordat ik de situatie goed kende was ik de enige die daadwerkelijk een das zag die avond - werd ik actief bij Das &

Boom. Kort daarna ging ik in Groningen studeren, waar ik me op otters ben gaan richten. Daar kreeg ik het rapport van Van Wijngaarden en van de Peppel over de otter in handen, een inventarisatie van de ottersituatie in Nederland in het begin van de jaren zestig. Zij schreven dat de otter weer een beetje in opmars was en her en der in Friesland en Groningen voorkwam. Met een studentenclubje gingen we het veld in op zoek naar de otter. Pas na anderhalf jaar vonden we de eerste sporen. We konden in de sneeuw zeven kilometer lang het spoor van een otter volgen, van het Leekstermeer langs het Hoendiep richting Lauwersmeer. Dat was in 1981. Het moet de laatste otter van Groningen zijn geweest. We hebben hem zelfs nog uit zijn hol zien komen die avond. Ik weet nog dat ik toen dacht: Van nu af aan wordt het steeds gemakkelijker om otters te vinden, ik weet nu precies waar ik op moet letten. Maar dat liep anders. Noodgedwongen moesten we onze activiteiten naar Friesland verleggen, waar we een paar jaar later rond het Sneekstermeer nog volop sporen en spraints (otter-uitwerpselen) vonden. Maar ook daar ging het om de laatste otters. Met Dennis Wansink en Han Derckx heb ik een beschermingsplan voor de otter geschreven (het eerste!), dat door het ministerie is opgepikt en bewerkt tot het Herstelplan Leefgebieden Otter. De otter was toen echter al uitgestorven in Nederland. Later heb ik in het kader van mijn studie ook nog onderzoek aan otters kunnen doen, maar dan wel in het buitenland, namelijk op Shetland, bij Hans Kruuk.

Belang van herintroducties
Hoe kwamen de bevers in beeld?

De start van het beverproject viel samen met het begin van mijn vervangende dienst. Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), het huidige Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO) kon op een goedkope manier het begeleidend onderzoek doen door mij aan te stellen als erkend gewetensbezwaarde. Daarna heb ik een aanstelling gekregen voor de duur van het project.

In eerste instantie had ik wat reserves. Het was natuurlijk typisch een project waarmee het Ministerie van Landbouw en Visserij op een gemakkelijke manier kon scoren met betrekking tot het natuurbeheer. Maar in de loop van de tijd ben ik het steeds interessanter gaan vinden. Ik ben ervan overtuigd geraakt dat herintroducties in de toekomst steeds belangrijker zullen worden in het natuurbeheer. Her en der sterven soorten uit, door allerlei oorzaken,

ondermeer door de versnippering van natuurgebieden. Een plek waar een soort is verdwenen wordt door de steeds verder voortschrijdende versnippering niet meer op een natuurlijke wijze opgevuld. Daar komt nog bij dat bij een eventuele klimaatverandering veel planten en dieren de benodigde verplaatsing naar het noorden niet zelf zullen kunnen opbrengen. Het is een zwartgallig scenario, maar we zullen wellicht hele ecosystemen moeten gaan 'overplanten'.

Wat vind je van het huidige natuurbeheer in Nederland?

Wat ik jammer vind is dat er zo'n polarisatie is opgetreden tussen diegenen die streven naar grootschalige natuurontwikkeling en de mensen die voorstander zijn van de zogenaamde 'verweving' van cultuurland en natuur. Per gebied moet de oplossing verschillend zijn. Wat de zoogdieren betreft hebben sommige soorten die verweving nodig, zoals dassen, steenmarters en hazen, terwijl andere juist gebaat zijn bij de grootschalige natuur: bever, edelhert, later misschien zelfs eland.

Maar zou de bever niet juist goed verspreid in het agrarische landschap kunnen leven, als er maar voldoende hout langs de waterlopen groeit?

Jawel, maar het interessante aspect van de bever is zijn structurerende invloed op het landschap, en juist dat kan niet tot zijn recht komen in het agrarische gebied, waar de waterhuishouding tot op de millimeter geregeld is.

En de otter, waar plaats je die?

De otter is het meest gebaat bij een tussenweg, een verbetering van de ecologische infrastructuur. Een 'verweven' landschap kan er heel mooi en geschikt uitzien, maar toch ongeschikt zijn voor de otter door een beroerde waterkwaliteit als gevolg van de overbesteding. Hetzelfde geldt voor grootschalige natuurgebieden langs de grote rivieren, die vaak veel PCB's bevatten. In ieder geval moeten otters van een groot gebied gebruik kunnen maken.

Inleveren

Het onderzoek aan bevers is vooral nachtwerk. Dat is vaak moeilijk te combineren met andere activiteiten. Heb je er veel voor moeten inleveren, kon je 'thuisfront' ertegen?

Mijn vriendin (intussen mijn echtgenote) werkte destijds zeventig uur per week in onregelmatige diensten, en was dus weinig thuis. Wat dat betreft leken onze werksituaties op elkaar. Met kleine kinderen zou zo'n onderzoek onverenigbaar zijn geweest. Ik ben van mening dat je er veel dingen voor opzij moet zetten, als je de (zeldzame) kans krijgt zulk spannend

veldwerk te doen. Ik was wel blij dat ik vorig jaar weer eens in juni op vakantie kon, de mooiste tijd van het jaar.

Wat vind je de leuke en de minder leuke aspecten van het onderzoek?

Het veel buiten zijn en het werken in teamverband met studenten en stagiaires is me goed bevallen. Ook het uitwerken van de gegevens vind ik leuk: zonder dat gaat de charme van het veldwerk er na een tijdje af. Het wetenschappelijk publiceren vind ik spannend, maar de weg ernaartoe vergt zóveel stappen, waarbij er steeds weer iets gewijzigd moet worden, dat het wel eens een lijdensweg wordt. Gelukkig vergoedt het resultaat alle 'pijn'.

De samenwerking met de terreinbeherende instantie, het Staatsbosbeheer, was in het algemeen heel goed. Ik heb het gevoel dat we samen hard gewerkt hebben om het beverproject tot een succes te maken. De saamhorigheid leidde soms wel tot onenigheid over wie er met de eer mocht strijken tegenover de pers. Staatsbosbeheer trad geregeld naar buiten met: 'Wij hebben dit en dat vastgesteld', zonder het IBN te noemen.

Heel positief heb ik de technische ondersteuning door het instituut ervaren. Je bent heel afhankelijk van allerlei apparatuur en die gaat af en toe kapot, waardoor je niet verder kunt. De technici hier zijn dan in staat de zaak weer razendsnel te repareren, zodat het onderzoek niet stagneert. Het belang voor veldonderzoek van zulke hoogwaardige technische ondersteuning binnen het instituut kan niet genoeg worden benadrukt. Als je je kapotte apparatuur naar een commercieel bedrijf moet brengen voor reparatie, kost dat niet alleen veel meer tijd, maar door dat tijdverlies ook veel meer geld. Bezuinigen op technische ondersteuning is dus duur!

Storingsgevoelig?

Hebben de bevers eigenlijk veel last van recreanten?

Dat valt reuze mee, doordat ze alleen 's nachts actief zijn. Een naderende boot ontwijken ze door stilltjes onder te duiken en pas weer boven te komen als hij voorbij is. Of ze kruipen op de kant tussen de vegetatie.

Maar ze slaan toch met hun staart op het water, als ze worden opgeschrikt? Tenminste, dat las ik vroeger altijd in de Donald Duck...

Dat doen ze wel eens, maar meestal alleen als ze schrikken. Ze doen het niet uitsluitend om andere bevers te waarschuwen, ik heb het vaak gezien als er geen andere bevers in de buurt waren. Door met hun staart op het water te slaan kunnen ze hun zwemrichting

radicaal veranderen, omdat ze dan een soort koprol maken: ze duiken naar links onder maar zwemmen naar rechts weg, onder water.

Anekdoten

Tijdens zo'n onderzoek maak je vast allerlei onverwachte dingen mee, is het niet?

Ik herinner me een mooi geval, toen we een bever kwijt waren. De afspraak was dat de bevers de Zuidwaard in de Biesbosch niet mochten verlaten, dan moesten ze worden teruggevangen. De boeren waren namelijk doodsbenuwd voor schade. Dat was natuurlijk een absurde afspraak, als die dieren weg willen houd je ze toch niet tegen. Terugbrengen heeft geen enkele zin, dat bleek ook, ze verdwenen weer net zo snel. Maar goed. We waren er een kwijt en konden zijn zendersignaal ook met een vliegtuig nergens in de wijde omgeving oppikken. Tot er een waarneming van een bever kwam uit de Alblasserwaard. Later bleek uit vraatsporen dat hij dwars door een gebied gegaan was waarvan men had gedacht dat daar nooit een dier doorheen zou komen, een sterk geïndustrialiseerd gebied langs de Merwede, met veel snelwegen en spoorlijnen. We gingen er met ontvangapparatuur op af, lokaliseerden hem, en belden aan bij het huis waar hij in de achtertuin moest zitten. Een mevrouw deed open en zei onmiddellijk: 'Ik ben zó blij dat U er bent, hij zit in de tuin hoor, de beer!' We hoefden niets te zeggen, ze had van tevoren niet gebeld of zo, ze dacht blijkbaar dat het hier in Nederland zo goed geregeld was dat de overheid meteen komt opdrijven als er een raar beest in je tuin zit! Ze had aan een beer gedacht, omdat de fors uitgevallen bever zich rechttopzittend zat te poetsen.

Maar het mooiste verhaal is van de bever die plotseling opdook in Katwijk. Die is nog op het journaal geweest. Hij was waarschijnlijk uit het Natuurpark in Lelystad ontsnapt. Door toeval kwamen we erachter dat er dagelijks op en neer werd gereden tussen Lelystad en Katwijk, door een bedrijf dat waspen kweekte op een terrein naast het Natuurpark. Bevers zijn dol op peen, en waarschijnlijk hebben medewerkers van dat bedrijf een grap uitgehaald door de bever in een krat met peen te werken, mee te nemen en in Katwijk los te laten.

Toen ik de bever ging bekijken bij de man van de Dierenambulance, om te zien of de bever in de Biesbosch uitgezet zou kunnen worden, bleek dat hij haar absoluut niet wilde afstaan aan mij. Hij haalde er een artikel uit de Haagse Post bij waarin ik beweerd zou hebben dat de Biesbosch te vervuild

Bart geeft een bever de vrijheid. Foto Joop van Osch

was, dus hoe kon ik het in mijn hoofd halen om haar daar uit te willen zetten! Nee, hij moest maar naar het Natuurpark. Dus die bever werd met veel bombarie, met de Telegraaf erbij, bij het Natuurpark afgeleverd, zij mocht nooit naar de Biesbosch! Maar het park zat vol, en de volgende dag heb ik haar in alle stilte opgehaald...

Toekomst

Hoe zie je de toekomst van de bever in Nederland?

Op dit moment kunnen we nog niet goed inschatten hoe de populatie in de Biesbosch zich zal gaan ontwikkelen. Daarom is het verstandig om nog een tweede populatie in Nederland te vestigen. Inmiddels is die beslissing ook genomen: in de Gelderse Poort zullen ook bevers worden uitgezet. De afstand tussen de Gelderse Poort en de Biesbosch is voor bevers net overbrugbaar,

vooral stroomafwaarts. Later kan de bever waarschijnlijk vanuit deze twee gebieden meer plekken in het rivierengebied koloniseren, zoals langs de IJssel en in te ontwikkelen natuurgebieden langs Maas, Rijn en Waal.

En je eigen toekomst?

Als het maar even mogelijk is wil ik onderzoek blijven doen, het liefst aan zoogdieren. Ik heb goede hoop op een post-doc-plaats. Het liefst werk ik met zoogdieren die een bepaalde grootte overschrijden, laten we zeggen alles boven de tien kilo. Dat kleine grut interesseert me minder. Het maakt me overigens niet uit of het roofdieren of planteneters zijn. Ik heb allang gemerkt dat het werken met herbivoren minstens zo spannend kan zijn als met carnivoren. De relatie tussen dier en plant is er net zo goed één van aanvallen en verdedigen.

